

GEMEENTE APELDOORN

De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Apeldoorn

Beschermd stadsgezicht: Woonerf De Zeis – De Haarhamer

Aanwijzingsbesluit:

Plaatselijke aanduiding

Adres: De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Postcode: 7335 KH / 7335 KD, Plaats: Apeldoorn, Wijk: De Heeze

Begrenzing

De begrenzing van het beschermd stadsgezicht 'Woonerf De Zeis – De Haarhamer' is vastgesteld op basis van de diverse cultuurhistorische waarden van de aanwezige gebouwen en groenstructuren in deze Post 70-wijk.

Binnen het gebied liggen de woningen met als adres De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132. Op de kaart wordt de contour van het beschermde gezicht in rood aangegeven

Situatie augustus 2024

GEMEENTE APELDOORN

De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Apeldoorn

Redengevende omschrijving

Basisgegevens

Omschrijving: Woonerf De Zeis – De Haarhamer met 54 gestapelde woningen

Oorspronkelijke functie: woningen

Huidige functie: woningen

Ontwerp en bouwjaar: 1978-1980

Ontwerper: Architectenburo Groen Schurink

Thema jong erfgoed

In de Apeldoornse wijken

Geschiedenis van het object

Het woonerf met 54 gestapelde woningen (flatwoningen en maisonnettes) is in 1978-1980 aangelegd in wat destijds een gebied was met lintbebouwing aan oude uitvalswegen. Door de open, veelal agrarische terreinen achter de lintbebouwing liepen landwegen met namen als de Sikkellaan en het Oogstpad. Het bestemmingsplan De Heeze (1975-1976) bracht daar verandering in. Het gehele gebied tussen de spoorlijn, de Arnhemseweg, de Eendrachtsweg, en de Jachtlaan werd bestemd voor woningbouw met wijkvoorzieningen. Voor het woonerf aan De Haarhamer en De Zeis moest de verspreide bebouwing aan de landwegen en ook de lintbebouwing aan de Arnhemseweg worden gesloopt.

Stichting Sociaal Fonds voor de Bouwnijverheid was opdrachtgever voor het woningbouwcomplex dat in totaal uit 84 woningen bestaat. De overige 30 woningen zijn in laagbouw gerealiseerd en waren allemaal bestemd voor de verkoop. Van de gestapelde woningen waren 24 woningen bestemd voor de verkoop en 30 voor de verhuur. Het gehele complex, dus ook de laagbouwwoningen, is ontworpen door architectenburo Groen Schurink, een in Apeldoorn gevestigd bureau. Na de dood van architect P. Schurink, in 1971, nam architect L. Groen de leiding van het bureau over. Binnen enkele jaren sloot de zoon van P. Schurink, namelijk J.E. Schurink, zich aan. In de jaren zeventig en tachtig leverde het bureau ontwerpen voor een aantal beeldbepalende gebouwen in Apeldoorn zoals Brinkhof (1976-1977) en het bedrijfsgebouw Veluwe Nutsbedrijven (1979-1982). Het zijn grote complexen die zich kenmerken door invloeden van Forum-architectuur, zoals de aandacht voor de relatie en de geleidelijke overgang tussen interieur en exterieur. Gezien de opbouw van het complex, dat uit kleinere, aan de menselijke maat gerelateerde eenheden bestaat, is het ontwerp voor de gestapelde woningen bovendien beïnvloed door het structuralisme.

GEMEENTE APELDOORN

De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Apeldoorn

Omschrijving van het object

Ruimtelijke context

De 54 gestapelde woningen staan aan een woonerf aan de rand van de wijk De Heeze. Het woonerf maakt deel uit van een groter complex met woonerven aan weerszijden van de Hoge Dries. De woonerven De Haarhamer en De Zeis liggen ten oosten van de Hoge Dries. De woonerven liggen in een loodrechte hoek tegen elkaar.

De 54 woningen zijn over twee woonblokken verdeeld; een in het binnengebied gelegen L-vormig woonblok en een recht woonblok dat de rand van de wijk vormt en waarvan de achtertuinen aan de Arnhemseweg grenzen.

Hoofdvorm

Het L-vormige woonblok bestaat uit twee lagen en een zolderlaag. Het rechte woonblok is hoger; het bestaat uit drie lagen en een zolderlaag. Dit onderscheid komt voort uit de verdeling van drie verschillende woningtypen.

Beide woonblokken bestaan uit begane-grondwoningen met maisonnettes. Het hogere woonblok heeft tussen de begane-grondwoningen en de maisonnettes nog een extra laag met flatwoningen.

De verdiepingen zijn ten opzichte van de begane grond teruggezet waardoor aan de voorzijde ruimte is voor een galerij die de flatwoningen en maisonnettes ontsluit. De maisonnettes in het L-vormige woonblok en de flatwoningen in het rechte woonblok worden rechtstreeks vanaf de galerij ontsloten; de maisonnettes in het rechte woonblok via een portiek met trap. De trappenhuizen naar de galerij bevinden zich tegen de kopgevels van de woonblokken.

De woonblokken bestaan uit een reeks van telkens twee over een as gespiegelde eenheden van een begane-grondwoning, al dan niet een flatwoning, en een maisonnette. De eenheden zijn asymmetrisch, maar door de spiegeling over de as zijn de woonblokken symmetrisch. Een eenheid bestaat uit twee of drie lagen met een zolder onder een zadeldak met de nokrichting loodrecht op de straat. De eenheid is op de begane grond en de verdieping aan één zijde uitgebouwd voor de inpandige garage van de begane-grondwoning en extra ruimte op de verdieping voor de flatwoning dan wel maisonnette. Dit uitgebouwde deel heeft een plat dak dat als dakterras fungeert. De dakterrassen van het L-vormige woonblok worden aan achterzijde ontsloten door stalen trappen, die, onder andere, de kortere route zijn naar de zich aan de achterzijde bevindende garages van de maisonnettes.

De begane-grondwoningen zijn voorzien van een erker.

Het gevelbeeld wordt bepaald door gesloten metselwerk en relatief weinig en vrij kleine vensters. Er bestaat wel een onderscheid tussen de gevels aan straatzijde en tuinzijde. De gevels aan tuinzijde zijn minder gesloten.

Twee verbijzonderingen in het complex zijn de voetgangersbrug tussen de galerijen van de twee tegenover elkaar gelegen woonblokken en de luie draaitrap in plaats van een trappenhuis tegen de kopgevel van het L-vormige blok.

GEMEENTE APELDOORN

De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Apeldoorn

Detailering

Het metselwerk bestaat uit rode baksteen in halfsteensverband. Siermetselwerk is toegepast in de vorm van getoogde dubbele rollagen van de entrees op de begane grond en van de portieken aan de galerij. De afgeschuinde hoeken van de erkers op de begane grond zijn voorzien van gemetselde tandlijsten.

Alle vensters in de voorgevels zijn van staand formaat, maar variëren in grootte. Op de begane grond lopen de vensters over de hoeken van de erkers heen. In de achtergevels zijn ter plekke van de woonkamers grotere vensters van liggend formaat aangebracht. De puntgevels hebben een groot kepevormig venster.

De galerijen hebben om en om gemetselde borstweringen en houten balkonhekken.

Het dak heeft houten windveren. Het dak watert af in houten bakgoten en tussen de twee zadeldaken in een zakgoot.

Buitenruimte en groenaanleg

Voor de voorgevels van het L-vormige woonblok staan leilinden. Alle begane-grondwoningen hebben voor de erker, aan weerszijden van de entree, een plantenperk. In de ronding van de luie draaitrap bevindt zich een groot perk. De achtertuinen van het rechte woonblok worden van de Arnhemseweg gescheiden door een gemetselde erfafscheiding voorzien van houten pergola's.

De openbare ruimte is ingericht als woonerf, waar voetgangers, fietsers en auto's de straat delen. De bestrating bestaat uit betonklinkers en wordt hier en daar onderbroken door groene aanplant.

Waardering van het object

Cultuurhistorische waarde

Woonerf De Zeis-Haarhamer heeft cultuurhistorische waarde als onderdeel van Bestemmingsplan De Heeze (1974-1975) ter verdichting van een gebied dat voorheen uit lintbebouwing bestond. Het woonerf is een van de vele bijdragen aan de verstedelijking van Apeldoorn die door het Apeldoornse bureau Groen Schurink is geleverd. Het woonerf met bebouwing is door zijn menselijke maat en geborgen karakter een goed voorbeeld van stedenbouw en architectuur volgens het Forum-gedachtegoed.

Historisch-ruimtelijke of stedenbouwkundige waarde

Woonerf De Zeis-Haarhamer heeft stedenbouwkundige waarde vanwege het goed doordachte ontwerpconcept waarmee een hoge woondichtheid in een dorps-aandoende buurt is gerealiseerd. Door de gestapelde bouw draagt het woonerf in hoge mate bij aan de verstedelijking van Apeldoorn. Door de vernuftige stapeling van woningen is een grootschalige, maar toch informele structuur van woonerven met gevarieerde bebouwing ontstaan. De woonbuurt heeft hoge ensemblewaarde door de voetgangersbrug, trappenhuizen, de luie draaitrap, de gemetselde erfafscheidingen met houten pergola's en de verlichtingsarmaturen in de borstwering van de galerijen die integraal in het ontwerp zijn opgenomen. Veel aandacht gaat uit naar de routing binnen de openbare of semi-openbare ruimte, zoals de galerijen die niet aan de gebouwen zijn opgehangen, maar zijn ontworpen als verhoogde woonstraten, de voetgangersbrug tussen de verhoogde woonstraten en de trappen

GEMEENTE APELDOORN

De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Apeldoorn

aan de achterzijde die een snelle route naar de garages zijn. De architectuur refereert naar het archetypische woonhuis; van zadeldak met nokrichting loodrecht op de straat tot gesloten gevels met traditioneel metselwerk. Door het spiegelen van de woningen over de as, de erkers, getoogde entrees, de kepervormige vensters, de afwisselende toepassing van metselwerk en hout en de integraal in de borstwering opgenomen straatverlichting zijn gevarieerde straatwanden ontstaan.

Situationele waarde

Woonerf De Zeis-Haarhamer heeft situationele waarde als onderdeel van een groter complex met woonerven aan weerszijden van de Hoge Dries. De woonbuurt is vakkundig ingepast achter de oudere lintbebouwing. De later geplante leilinden voor de voorgevels versterken de dorpse sfeer van het woonerf.

Onderdelen met indifferente waarde

-

HET OBJECT, BESTAANDE UIT EEN WOONERF MET 54 GESTAPELDE WONINGEN EN ERFSCHIEDINGEN AAN DE ARNHEMSEWEG, DE VOETGANGERSBRUG, DE LUIE TRAP NAAR DE GALERIJ EN LEILINDEN VOOR DE VOORGEVELS VAN DE WONINGEN, IS OP BASIS VAN BOVEN OMSCHREVEN WAARDEN BESCHERMENSWAARDIG ALS BESCHERMD STADSGEZICHT IN DE GEMEENTE APELDOORN

Verantwoording

De interieurs van de woningen zijn niet geschouwd.

Bronnen

CODA Archief Bouwvergunningen

'84 Woningen te Apeldoorn', in: *Bouw* jrg. 37 (1982), nr. 13, p. 53

Stoa, *Cultuurhistorische analyse De Heeze en De Bouwhof*, Ede 2003

Beeldmateriaal

CODA Archief Beeldbank en Bouwvergunningen

www.funda.nl

Evelien van Es/Lara Voerman

Opsteller

Evelien van Es architectuurhistoricus, Rotterdam / Lara Voerman architectuurhistoricus, Rotterdam (februari 2023), geactualiseerd door gemeente (augustus 2024).

GEMEENTE APELDOORN

De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Apeldoorn

Beeldmateriaal

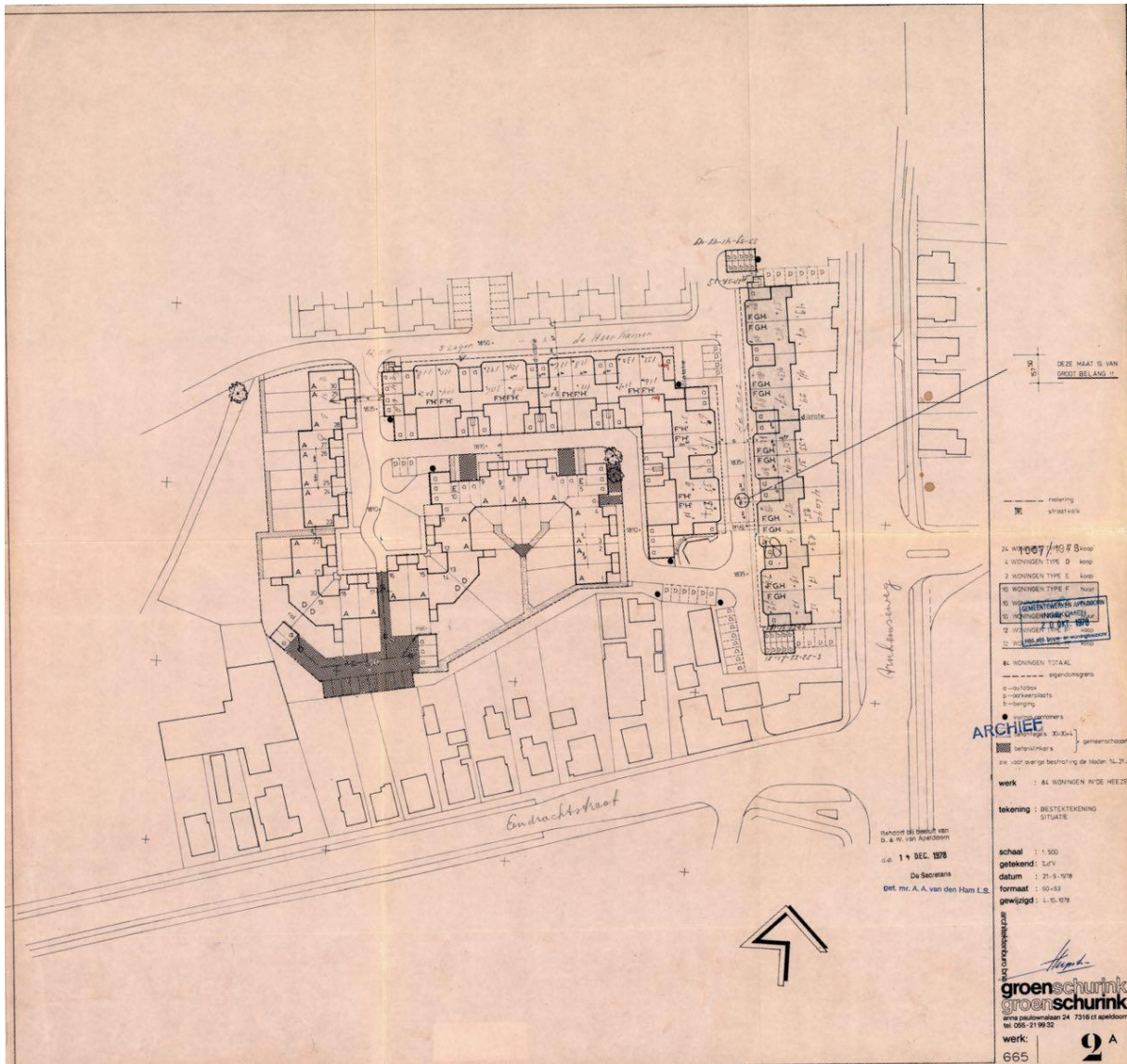
Het Oogstpad, 1970-1971

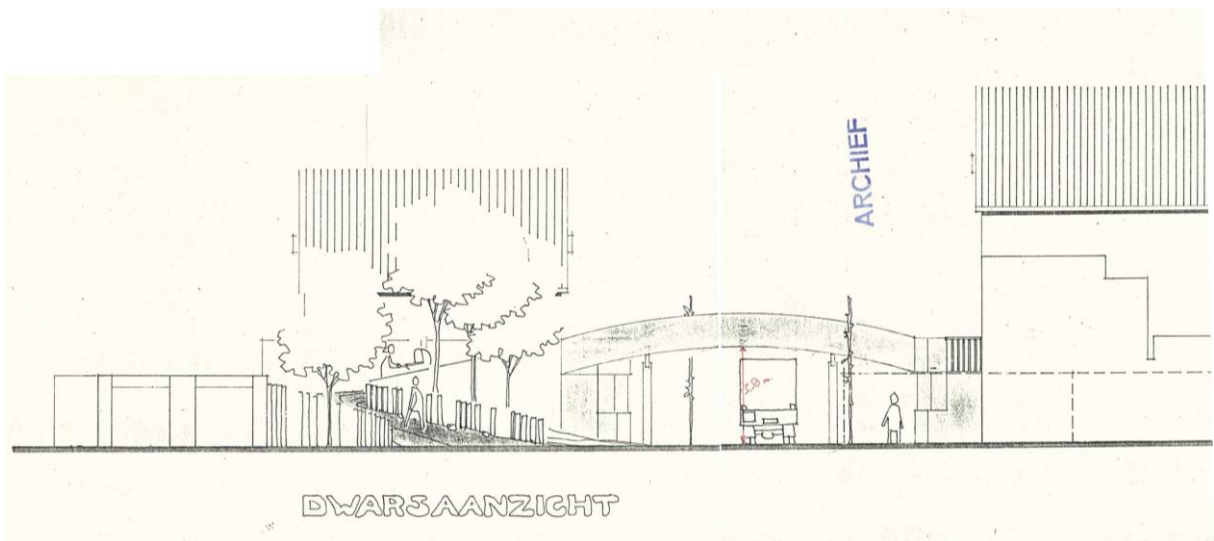
Woonerf De Zeis met brug kort na oplevering, 1981

GEMEENTE APELDOORN

De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Apeldoorn

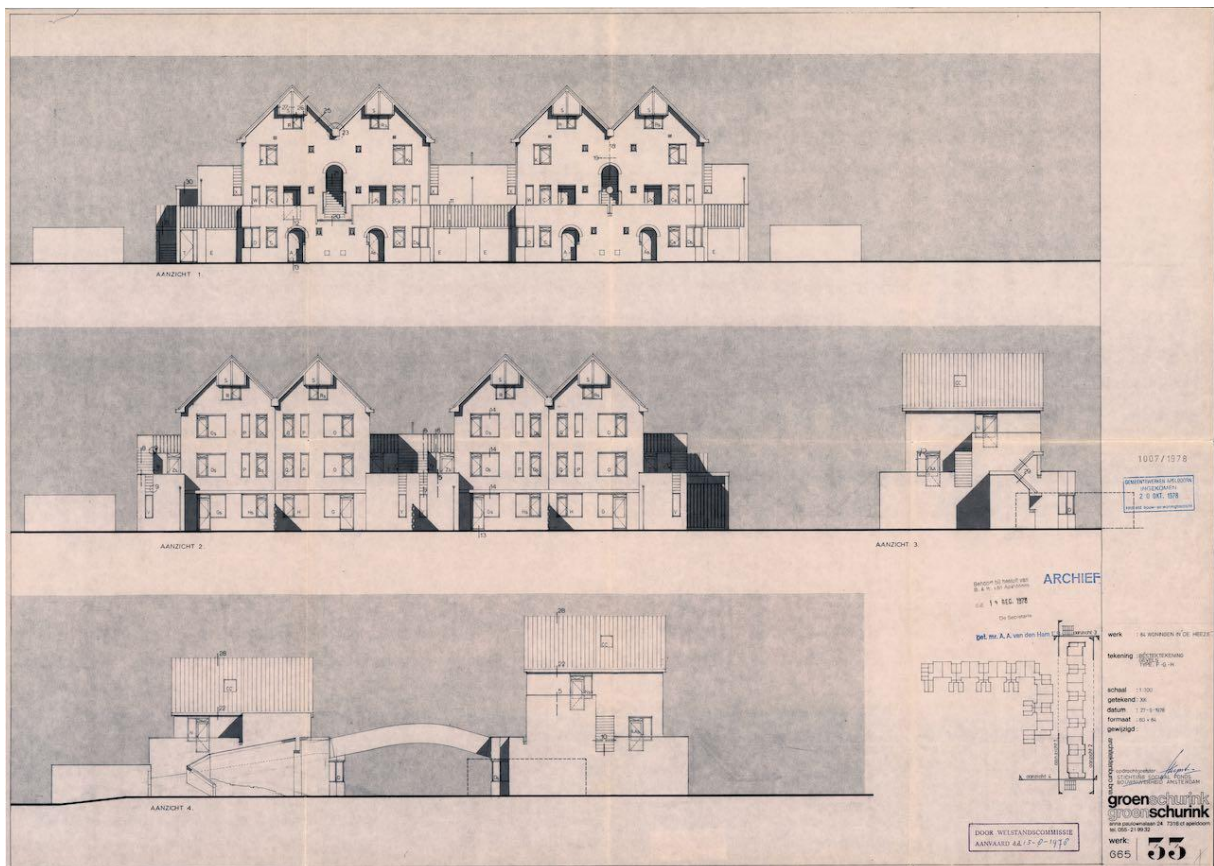
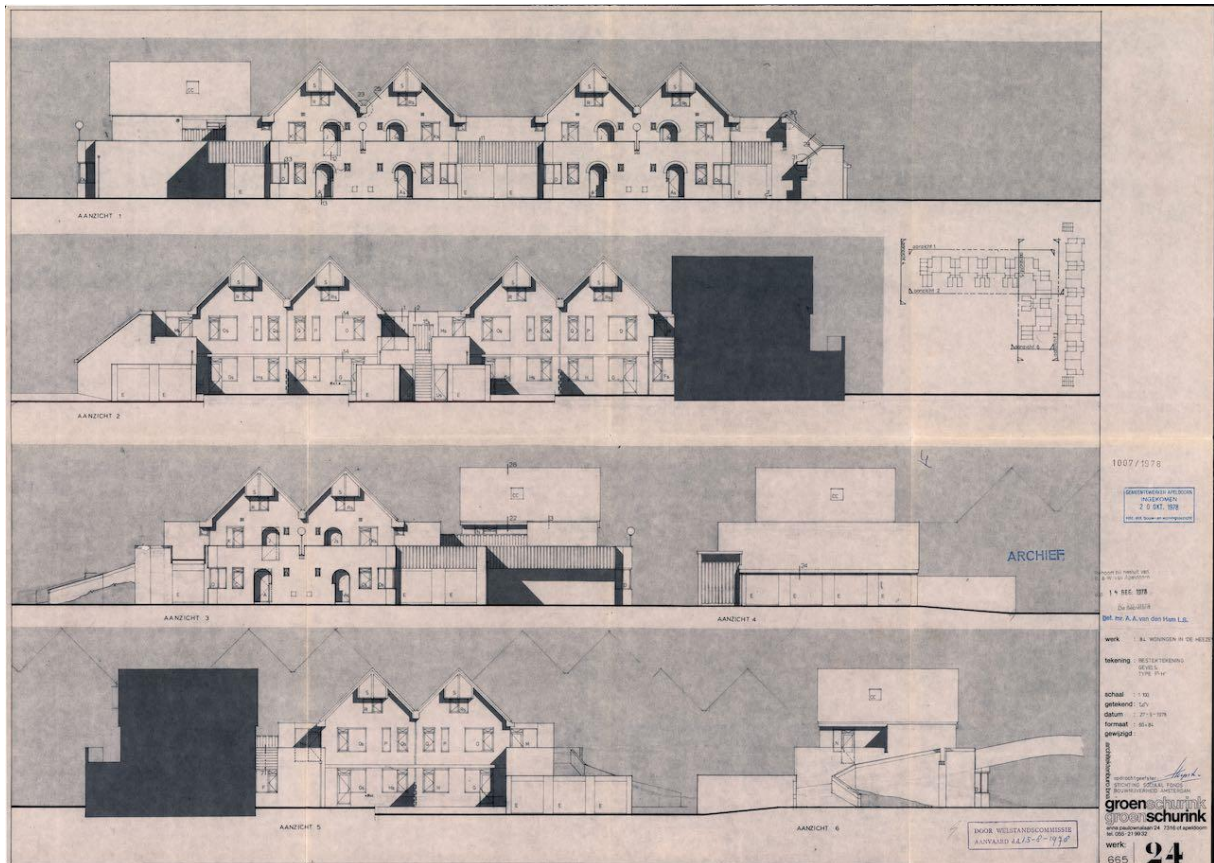
Het complete ontwerp met 84 woningen

De verbijzonderingen: de luie draaitrap en de voetgangersbrug

GEMEENTE APELDOORN

De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Apeldoorn

De voor- en achtergevels van het lagere L-vormige woonblok (boven) en het hogere rechte woonblok (onder)

GEMEENTE APELDOORN

De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Apeldoorn

Voorgevels van het hogere woonblok

Achtergevels van het hogere woonblok met achtertuinen aan de Arnhemseweg

GEMEENTE APELDOORN

De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Apeldoorn

Voorgevels van het lagere woonblok

Begane-grondwoning met garage (foto via funda)

GEMEENTE APELDOORN

De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Apeldoorn

Achtergevel van het lagere woonblok

De luie draaitrap naar de galerij

GEMEENTE APELDOORN

De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Apeldoorn

Overzicht van de routing op het maaiveld en de verdiepingen (foto via funda)

Galerij als verhoogde woonstraat

GEMEENTE APELDOORN

De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Apeldoorn

Trappenhuizen en garages tegen de kopgevels

Gemetselde erfafscheiding met houten pergola

GEMEENTE APELDOORN

De Zeis 5-59, 72-90 / De Haarhamer 102-132, Apeldoorn

Verklarende woordenlijst

Bakgoot – goot in de vorm van een bak.

Borstwering – het gedeelte van de gevel of pui tussen de vloer en de onderkant van het venster.

Flatwoning – galerijwoning die uit één woonlaag bestaat.

Forumarchitectuur – kleinschalige architectuur met een herbergzaam karakter die de ontmoeting tussen mensen moet stimuleren.

Halfsteensverband – metselverband waarbij de strekken (lange zijde van de baksteen) per laag steeds een kop (korte zijde van de baksteen) verspringen.

Getoogd (van togen) – een (licht) gebogen vorm van een constructie zoals een venster of entree.

Kepevormig – driehoekige vorm ontleend aan de vorm van de schuine delen van de kapconstructie.

Kopgevel – de (veelal korte) zijgevel van een langgerekt gebouw of huizenrij.

Luie trap – een trap met grote aantrede (diepte van een trede) en kleine optrede (hoogte tussen twee treden)

Maisonnette – galerijwoning met de woonkamer en slaapkamers op een afzonderlijke verdieping.

Nokrichting – de richting van de bovenste snijlijn van twee dakschilden.

Pergola – raamwerk op palen waarover klimplanten worden geleid.

Puntgevel – een gevel waarvan de top de vorm van een driehoek en in een punt eindigt.

Rollaag – reeks van gemetselde bakstenen op hun kant bijvoorbeeld als afdekking van een venster of een muur.

Structuralisme – architectuurstijl die kenmerkt door een wetmatig gearticuleerde bouwstructuur, opgebouwd uit kleinere (aan de menselijke maat) gerelateerde eenheden en vaak op basis van een geometrisch ordeningspatroon.

Tandlijst – een rij met bakstenen die met de kop overhoeks uitsteken als scherpe tanden.

Windveer – een plank langs de kant van het dak ter bescherming tegen de wind.

Woonerf – woonstraten waar de nadruk ligt op de verblijfsfunctie voor spelen, wandelen en ontmoeten. De straat wordt gedeeld met fietsers, voetgangers en auto's, waarbij de auto te gast is. Het woonerf kent geen niveauverschillen.

Zakgoot – een dakgoot tussen twee hellende dakvlakken.